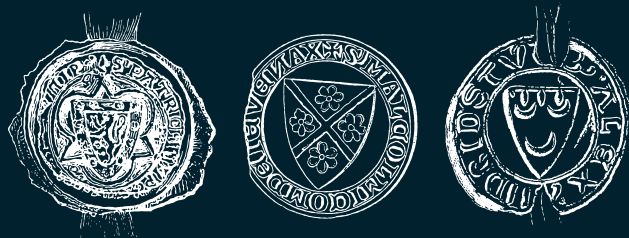

Gairm Obar Bhrothaig

Thathar a’ coimhead air Gairm Obar Bhrothaig mar an sgrìobhainn Albannach as suaicheanta. Tha i air aon de na h-ulaidhean ann an Clàran Nàiseanta na h-Alba agus i ga faicinn mar phrìomh sgrìobhainn Albannach bho Chogaidhean na Saorsa, nuair a dh’fheuch na h-Albannaich ri neo-eisimeileachd rìoghachd na h-Alba a dhaingneachadh an aghaidh beachdan nan Sasannach gun robh i fo an uachdaranachd.

Tha a’ Ghairm na litir bho bharrain agus coimhearsnachd rìoghachd na h-Alba chun a’ Phàpa Eòin XXIII. Tha i na h-ath-thagradh, air a sgrìobhadh gu faiceallach, gus ìmpidh a chur air a’ Phàpa ath-bheachdachadh air a dhòigh dèiligidh a thaobh na còmhstri eadar Alba is Sasainn a bha air a bhith a’ dol fad ùine mhòr.

Tha cànan brosnachail na Gairme, agus na faireachdainnean làidir de nàiseantachd agus de shaorsa innte, air cliù sònraichte a thoirt dhi bhon uair sin, chan ann a-mhàin ann an Alba ach air feadh an t-saoghail.

Carson a bha feum air a’ Ghairm?

Ged a thug Alba buaidh air Èideard II, Rìgh Shasainn, aig Blàr Allt a’ Bhonnaich anns an Ògmhios 1314, agus ged a bha ionnsaighean Albannach leantainneach air ceann a tuath Shasainn, chùim Èideard ris an t-seasamh aige gun robh Alba fo uachdranas Shasainn. Cha robh an dàrna cuid Èideard no am Pàpa ag aithneachadh Raibeart I mar rìgh nan Albannach.

Dh’fhàilig oidhirp a’ Phàpa gus sìth fhaighinn nuair a ghabh an Rìgh Raibeart am baile crìche Bearaig air ais ann an 1318. Chuir am Pàpa litrichean chun an Rìgh agus gu ceithir easbaigean Albannach anns an t-Samhain 1319 ag iarraidh orra thighinn gu cùirt a’ Phàpa. Nuair a dhiùlt iad a dhol ann, chaidh an cur a-mach às an eaglais. Bha a’ Ghairm na pàirt den iomairt dhioplòmasach aca an aghaidh seo.

Clì, Deas: An litir thùsail agus na seulan air Gairm Obar Bhrothaig.

A’ sgrìobhadh na Gairme

Is dòcha gun deach susbaint na Gairm a dhealbhadh aig coinneamh aig an Rìgh agus a chomhairlichean ann an Abaid a’ Bhatail Nuaidh, beagan a deas air Dùn Èideann, sa Mhàrt 1320. Tha e coltach gun deach ullachadh a dhèanamh an uair sin gus an cuireadh na barrain an cuid sheulan dhan litir.

Chaidh a’ Ghairm a sgrìobhadh ann an Laideann air craiceann-caorach, agus chaidh an ceann-latha a chur air ann am manachainn Obar Bhrothaig ann an Aonghas, far an robh seansaireachd no oifis sgrìobhaidh an rìgh. B’ e aba Obar Bhrothaig a bh’ ann am Bearnard, seansalair an Rìgh. Chaidh an litir a sgrìobhadh le fear de sgrìobhadairean na seansaireachd.

Tha i mu 1000 facal a dh’fhaid. Chuir a h-ùghdar earrannan goirid ann às a’ Bhioball agus bho Shallust, sgrìobhadair agus neach-poileataigs Ròmanach bhon 1d linn RC, air an ath-sgrìobhadh gu ìre gus cuideam a bharrachd a chur air an argamaid.

Susbaint na Gairme

Tha a’ Ghairm a’ cur cuideam air eachdraidh fhada na h-Alba mar rìoghachd Chrìostaidh neo-eisimeileach. Tha cunntas goirid ann mu thùs fhionn-sgeulach nan Albannach: bha iad air mòran dhuilgheadasan fhulang air an turas aca bho Shitia (tuath air a’ Mhuir Dhubh) tron Spàinn gu Alba. Tha e a’ cur an cèill gun robh saorsa agus sìth aca gus an tug Rìgh Èideard I (athair an rìgh làthraich Rìgh Èideard II) ionnsaigh air Alba agus gus an do rinn e creach fad is farsaing.

Tha a’ Ghairm ag ràdh gun deach na h-Albannaich a shàbhaladh leis an Rìgh a th’ aca an-diugh, Raibeart Brus, agus gun dìon iad e mar rìgh ach a-mhàin ma dh’fheuchas e ris an rìoghachd a chur fo smachd rìgh Shasainn. Thathar ag iarraidh air a’ Phàpa ìmpidh a chur air Èideard II gus na h-Albannaich fhàgail ann an sìth, agus thathar ag ràdh gun gabh Alba pàirt ann an cogadh-croise mas e is gun tig sìth. Tha an litir a’ dùnadh le rabhadh dhan Phàpa – gum biodh e cunntachail do Dhia nan leanadh an cogadh.

■ Muinntir na Gairme

Chaidh a' Ghairm a chur ann an ainmean ochd iarlan agus 31 bharan Albannach. Tha e ri thuigsinn bhon teacsa gun robh taic dhaingeann aig na h-Albannaich ri Raibeart I mar rìgh. Ach ann an da-rìribh, cha robh an taic sin uile-choitcheann. Bha a' mhòr-chuid de na barain a chaidh ainmeachadh anns a' Ghairm nan luchd-taic gu cùl aig an Rìgh Raibeart, ach cha robh iad uile. A bharrachd air seo, bha rìgh-shliochd Raibeirt cugallach – cha robh a oighre Raibeart Stiùbhart ach ceithir bliadhna a dh'aois aig an àm.

Chaidh achd Pàrlamaid aontachadh anns an Dùbhlachd an aghaidh duine sam bith a sgaoileadh fathannan mun rìgh no mu a riaghaltas, agus taobh a-staigh beagan sheachdainean bho chaidh a' Ghairm a sgrìobhadh, chaidh co-fheall an aghaidh Rìgh Raibeirt I a lorg. Chaidh dèiligeadh ris na ceannardan gu cruaidh anns a' Phàrlamaid san Lùnastal 1320. Bha na co-fhealltairean airson Raibeart a chur a-mach às an rìgh-chathair, ach chan eil e soilleir cò a bha iad ag iarraidh a chur na àite. Tha luchd-eachdraidh den bheachd gur dòcha gum b' fheàrr leotha Èideard Balliol (mac Rìgh Iain Balliol a chaidh a chur às a dhreuchd ann an 1296) mar rìgh, seach Raibeart.

■ A' cur Seula air a' Ghairm

Cha bhiodh daoine a' cur an ainmean ri sgrìobhainnean aig an àm sin. Bhiodh daoine a' cur sheulan cèire air sgrìobhainnean gus an dearbhadh. Bha seulan gu tric air an cleachdadh leis an rìgh agus a oifigich, le uachdarain, pearsachan-eaglais agus le marsantan.

Tha naoi seulan deug ceangailte ris a' Ghairm a-nis. Dh'fhaodte gun robh suas ri 50 seulan ceangailte rithe uair ach tha e furasta seulan a chall no a mhilleadh. Tha measgachadh de shuaicheantasan pearsanta agus earraideach air na seulan. Tha eich air trì de na seulan, a tha a' sealltainn ridrean air muin eich. Tha iad anns na seulan aig cuid de na barain as cudromaiche, agus tha iad ann an cèir dhearg. Tha na seulan aig nach barain nach eil cho cudromach ann an cèir uaine.

Chan eil seula rìoghail sam bith ceangailte oir chaidh an litir a chur ann an ainm nam baran. Chaidh litir fa leth a chur leis an Rìgh, agus le easbaig Chill Rìmhinn, ach chaidh na litrichean sin a chall bho chionn fhada.

Tha sgrìobhainnean le iomadh seula mar seo tearc ach chan eil iad neo-àbhaisteach airson sgrìobhainn a tha cudromach gu nàiseanta.

■ Dè a' bhuaidh a bh' aig a' Ghairm?

Anns an fhreagairt aige dhan litir, tha am Pàpa a' cur ìmpidh air an dà thaobh a thighinn gu rèite. Às dèidh Èideard II a bhith air a chur far na cathrach ann an 1327, agus an ùpraid a lean sin ann an Sasainn, bha cothrom ann gus rèite aontachadh. B' e amas cùmhnant Dhùn Èideann-Northampton sa Mhàrt 1328 “sìth dheireannach is mhaireannach” a thoirt gu buil. Bha seo a' gabhail a-steach aithneachadh Raibeart I mar rìgh, agus neo-eisimeileachd na h-Alba.

Ann an 1329, dh'fhoillsich am Pàpa reachd a' toirt cead do dh'easbaig Chill Rìmhinn gus rìgh na h-Alba ungadh agus a chrùnadh mar riochdaire a' Phàpa, gèilleadh cudromach.

Cha do dh'adhbharaich a' Ghairm seo uile leatha fhèin: cha robh i ach na ceum ann an iomairt fhada. Gu mì-fhortanach, thòisich a' chòmhstri eadar Alba is Sasainn às ùr ann an 1332.

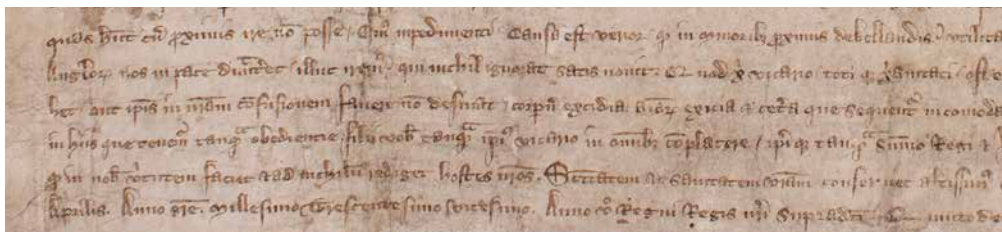
■ Eachdraidh na Gairme

Chailleadh an litir thùsail a chaidh a chur dhan Phàpa bho chionn fhada. Thathar an dùil gu bheil an sgrìobhainn a th' air a cumail le Clàran Nàiseanta na h-Alba na “lethbhreac faidhle” Albannach, ach chan eil teagamh nach deach a sgrìobhadh aig an aon àm ris an litir thùsail.

Bha an lethbhreac seo den Ghairm air a chumail am measg clàran nàiseanta na h-Alba ann an Caisteal Dhùn Èideann. As dèidh obair togail an sin san 17mh linn, bha neach-prìobhaideach a' coimhead às dèidh na Gairm. Ann an 1829, chaidh a' Ghairm a thoirt air ais dhan dachaigh nàdarra aice anns na tasglannan nàiseanta anns an togalach ùr aca, Taigh Clàraidh Coitcheann na Banrigh, Dùn Èideann.

Chaidh teacsa na Gairm a sgrìobhadh ann am beagan làmh-sgrìobhainnean, mar eisimpleir, sgrìobhaidhean mu eachdraidh na h-Alba. Rinneadh a' chiad eadar-theangachadh Beurla ann an 1689. Chunnaic barrachd dhaoine i nuair a chaidh a foillseachadh ann an Ladainn no sa Bheurla.

Tha an t-ainm “Gairm Obair Bhrothaig” gu math ùr, stèidhichte air a' cheangal a tha daoine a' faicinn le Gairm Neo-eisimeileachd nan Stàitean Aonaichte ann an 1776.” Tha luchd-eachdraidh fhathast a' deasbad air a' cheangal eadar an dà Ghairm. Ann an 1998, ghabh Seanadh nan Stàitean Aonaichte ri gluasad, a' cur an cèill gun robh 6 Giblean “fior shònraichte do na h-Aimeireaganaich uile, agus gu sònraichte dhaibhsan aig a bheil sinnsearachd Albannach”. Bha sinnsearachd Albannach aig tòrr de na daoine a chur an ainm ri Gairm nan Stàitean Aonaichte. Mar thoradh air seo, chaidh 6 Giblean ainmeachadh mar Latha a' Bhreacain anns na Stàitean Aonaichte, far am bi daoine a' comharrachadh dualchas Albannach.

Clì: Pàirt de theacsa Ghairm Obar Bhrothaig

Habens aut Josue labores + cedis
in Consensus + assensus nrm fecit
Istet Regi Anglorum + Anglias
Omnia q' dnu. Caru. vniu. raudise
Tenende p'it + dno q' sacra. com.
+ Scoti + Anglia. + bulaciones.
ib; yonere + exhortari dignemur

Deiseil bho shuas: Gairm Obar Bhrothaig, Seula Alasdair Lambertson, teasca 'cho fada is a sheasas ceud againn beò', Seula Alasdair Fhriseil

Eadar-theangachadh air Gairm Obar Bhrothaig, 6 Giblean 1320

Clàran Nàiseanta na h-Alba, SP13/7

Dhan Athair Ro-naoimh agus Tighearna ann an Crìosd, am Morair Eòin, a tha le freastal diadhaidh, na Àrd-easbaig air an Eaglais Naomh Ròmanach agus Uile-choitcheann, bho a mhic iriosal agus dìcheallach Donnchadh, Iarla Fhìobha, Tòmas Randolph, Iarla Mhoireibh, Tighearna Mhanainn agus Shrath Annainn, Pàdraig, Iarla Dhùn Bhàrr is nan Crìochan, Maol Ìosa, Iarla Shrath Èirinn, Maolchaluim, Iarla Leamhnach, Uilleam, Iarla Rois, Mànas, Iarla Ghallaibh is Arcaibh, agus Uilleam, Iarla Chataibh; Bhatair, Stiùbhard na h-Alba, Uilleam Soules, Buidealair na h-Alba, Seumas Iarla Dhùghlais, Roger Mowbray, Dàibhidh, Iarla Bhreichin, Dàibhidh Greumach, Ingram Umfraville, Iain Tèadhach, neach-glèidhidh iarlachd Thèadhaich. Alasdair Friseal, Gillebrìde Hay, Conastabal na h-Alba, Raibeart Keith, Marasgal na h-Alba, Eanraig Mac na Ceàrdaich, Iain Greumach, Dàibhidh Lindsay, Uilleam Oliphant, Pàdraig Greumach, Iain Fenton, Uilleam Obar Neithich; Dàibhidh Wemyss, Uilleam Mushet, Fearghas, Fear Àird Rosain, Eustace Maxwell, Uilleam Ramsay, Uilleam Mowat, Ailean Moireach, Dòmhnall Caimbeul, Iain Camshron Reginald Cheyne, Alasdair Seton, Anndra Leslie agus Alasdair Straiton, agus bho na barain agus saor-sheilbeadairean agus bho choimhearsnachd rìoghachd na h-Alba air fad, tha sinn a' cur a h-uile seòrsa urram bràithreil, le pògan cràbhach do a chasan beannaichte.

A Athair ro-naomh, tha fios againn bho sheann eachdraidh agus bho chunntasan aosta gun d' fhuair nàisean na h-Alba àrd-urram le iomadh cliù am measg nan uile nàiseanan ainmeil. Às dèidh dhan nàisean seo tighinn à Sitia Mòr tron Mhuir Thirreineach agus taobh Charraighean Iorcail agus a bhith fad iomadh linn na tàmh san Spàinn am measg sluagh ro-bhorb, is dual nach gabhadh a ceannsachadh le dream sam bith riamh, ge b' e cho borb 's a bhiodh iad. Agus às dèidh dhi na ceàrnan sin fhàgail mu mhìle is dà cheud bliadhna às dèidh imrich nan Israelach às an Èipheit, rinn i air an dachaigh aice san iar far a bheil i fhathast na còmhnaidh an-diugh. Chuir i na Breatannaich a-mach an toiseach agus rinn i lèir-sgrìos air na na Cruithnich a dh'aindeoin ionnsaighean tric a dh'fhuiling i bho na Nirribhich, na Danmhairgich agus na Sasannaich, agus le iomadh buaidh agus strì gun sgar ghabh i sealbh air an dachaigh sin; agus mar a tha eachdraidh nan seann làithean a' toirt fianais dhuinn, tha iad air a cumail saor bho shlaibhreas bhon uair sin. Tha ceud is trì rìghrean deug den t-sliochd rìoghail aca fhèin air riaghladh san rìoghachd, loidhne a tha gun bhriseadh le fiù 's aon choigreach.

Bha àrd bhuadhan agus airidheachd nan daoine sin, mura robh iad air an nochdadh ann an dòigh eile, a' deàrrsadh a-mach gu soilleir bho seo: gun deach an gairm le Rìgh nan rìghrean agus Tighearna nan tighearnan, ar Tighearna Ìosa Crìosd, às dèidh A Phàis agus A Aiseirigh, ged a bha iad air na pàrtean as iomallaiche den t-saoghal, cha mhòr nach iad a' chiad fheadhainn a thàinig chun a chreideamh ro-naoimh Aige. Agus cha robh e airson gum biodh iad air an dearbhadh anns a' chreideamh sin le dìreach duine sam bith ach leis a' chiad fhear de na h-Abstoil aige - le bhith a' gairm, ged a bha e san dàrna no an treas àite - an Naomh Anndra fìor shocair, bràthair Beannaichte Pheadair, agus bha e airson gun cumadh e iad fo a dhìon mar am pàtran gu bràth.

Thug na h-Athraichean Ro-naomh a bha ann romhaibh aire gu faiceallach do na nithean sin agus neartaich iad an rìoghachd agus daoine seo le iomadh fàbhar agus iomadach sochair, agus sinn mar luchd-glèidhidh sònraichte bràthair Beannaichte Pheadair. Fo an dìon, mhair ar sluagh ann an sìth agus saorsa gus an tàinig am prionnsa cumhachdach ud, Èideard, Rìgh nan Sasannach, athair Èideird a tha na rìgh an-diugh, ann am breug-riochd caraid agus caidreabhach agus gun tug e ionnsaigh air an nàisean a bha aig an àm ud gun cheann-riaghlaidh, gun chleachdadh ri cogaidh, agus gun amharas idir air eucoir. Tha na h-eucoirean a dh'fhuiling sinn fo aintighearnas Èideird os cionn cainnt agus cunntais oir tha iad da-rìribh do-chreidsinneach do neach idir ach dhan neach a dh'fhairich iad. Mhìle e ar dùthaich, phrìosanaich e ar n-easbaigean, loisg e ar taighean cràbhaidh, chreach e ar clèir agus chasgair e ar sluagh gun umhail do uidhreacht de dh'aois, gnè, creideamh no inbhe.

Tro fhàbhar an Tì a leònas agus a shlànaicheas, chaidh ar saoradh bho na gnìomhan olc do-àireamh sin taing do ar Rìgh agus ar tighearna, Raibeart. Is esan, ionnan is mar Iosua no Macabeus eile a dh'fhuiling gu deònach gach cruadal, ànradh, easbhaidh agus cunnart gus a shluagh agus a oighreachd a theasargainn à làmhnan a nàimhdean. Dh'òrdaich am freastal naomh, an co-rùn ri ceum laghail na còir-sheilbh a bhios sinn gu dìleas a' leantainn chun a' bhàis, agus le leas ar n-aonta iomchaidh uile, esan mar Phrionnsa agus mar Rìgh dhuinn. An dìon ar saorsa 's ann dhàsan a tha e mar fhiachaibh oirnn a bhith dìleas, sin a cheart cho còir a thaobh geartais, 's a tha e a thaobh a chomaine fhèin, agus 's ann dhàsan anns gach uile nì a bhios sinn dìleas, oir troimhe-san thàinig cobhair gu iomlan ar sluaigh.

Ma thrèigeas e na tha e air tòiseachadh, no ma ghlacas e rùn sinn fhìn no ar dùthaich ìsleachadh, 's ar toirt fo chis Shasainn nì sinn gun dàil a fhògradh mar nàmhaid coitcheann, mar dhì-millteach ar còraichean-ne agus a chòraichean fhèin, agus taghaidh sinn rìgh eile gus ar riaghladh agus ar dìon, oir cho fada is a sheasas ceud againn beò, gu bràth cha ghèill sinn do dh' uachdranas nan Sasannach. Gu fìrinneach, chan ann airson glòir, no bearirteas, no urram a tha sinn a' sabaid, ach airson saorsa a-mhàin, nach toir duine onarach sam bith seachad ach le a bheatha fhèin.

Uime sin tha sinn gu dùrachdach a' guidhe oirbh, ur Naomhachd, mar Theachdair an Tì a dhìolas tomhas ionainn do gach aon agus nach cuir eadar-dhealachadh an dàrna cuid eadar Iùdhach agus Grèigeach, Albannach no Sasannach, gum mothaicheadh sibh le sùil atharail na trioblaidean agus na truaighean a thromaicheadh oirnn agus air Eaglais Dhè leis na Sasannaich; Agus gun cronaicheadh sibh Rìgh nan Sasannach gus a bhith riarichte le a chrìochan fhèin, Sasainn a bha uair mòr gu leòr airson seachd rìghrean no barrachd, agus gun leigeadh e leinne, na h-Albannaich, a tha a' còmhnaidh sa cheàrn bhochd iomallaich seo air a bheil Alba, is nach eil ag iarraidh ach ar cuid fhèin, a bhith ann an sìth. An da-rìribh, tha sinn dèonach rud sam bith a dhèanamh as urrainn dhuinn gus am bi sìth againn.

Tha seo dha-rìribh a' toirt buaidh oirbh, Athair Naoimh, leis gu bheil sibh a' faicinn brùidealachd nam pàganach an aghaidh nan Crìosdaidhean, a tha airidh mar thoradh air peacaidhean Chrìosdaidhean, agus crìochan Crìosdaidheachd air am brùthadh a-steach gach latha; agus mar a mhilleas e ur cuimhne ur Naomhachd ma tha (a thoirmisg Dia) an Eaglais a' fulang cron no sgainneal ann am meur sam bith dhith rè ur n-ùine, feumaidh sibh tuigsinn. Mar sin, togaibh na prionnsachan Crìosdail a tha, airson adhbharan meallta, a' cumail a-mach nach urrainn dhaibh a dhol a chuideachadh an Tìr Naoimh air sgàth nan cogaidhean aca le an nàbaidhean. Is e an fhìor adhbhar a tha a' cur bacadh orra bho seo gu bheil iad a' faighinn buannachd nas motha bho bhith a' toirt ionnsaigh air rìoghachdan nas lugha agus nas laige. Ach 's ann le toileachas a rachadh ar tighearna an Rìgh agus a rachadh sinn fhèin ann nam fàgadh Rìgh nan Sasannach sinn ann an sìth, tha fios AIGE a tha uile-eòlach air seo, agus tha sinn a' dearbhadh agus a' cur seo an cèill dhuibhse mar Bhiocar Chrìosd agus do Crìosdaidheachd air fad.

Ach ma chuireas sibhse cus earbsa ann an casaidean ar nàimhdean, no ma bhios sibh teagmhach mur ar teisteanas, no gun lean sibh air a bhith an leisgeul nan Sasannach gu ceann ar sgrìos-ne, bidh sinn gur faighinn-se ciontach ann am fianais an Tì as Àirde an call bheathannan, sgrìos nan anman agus anns gach droch-bhuail agus truaighe eile is dualach tighinn an cois cogaidh eadar dà nàisean chònsachail.

San dealachadh, tha sinn, agus bidh sinn gu bràth mar ar dleastanas deiseil airson ur toil a dhèanamh anns a h-uile càil, mar mhic umhail dhuibh mar A Bhiocar, agus dhasan mar an Rìgh agus am Breitheamh as àirde tha sinn a' gealltainn gun leinn sinn oirnn le ar n-adhbhar, tha sinn a' càradh ar n-uile uallaich agus ar cùram agus sinn gu dian an dòchas gun treòraich E sinn le cruadal a bheir ar nàimhdean gu neòini.

Gun glèidh an Tì as Àirde sibh dhan Eaglais Naoimh aige ann an naomhachd agus slàinte fad iomadh latha ri thighinn.

Air dearbhadh ann am manachainn Obar Bhrothaig ann an Alba air an t-siathamh latha den Ghiblean anns a' bhliadhna trì ceud deug agus fichead agus anns a' chòigeamh linn deug de rìoghachadh ar Rìgh a chaidh ainmeachadh gu h-àrd.

Chaidh an t-eadar-theangachadh Gàidhlig seo a dhèanamh airson na bileige seo.

nrsotland.gov.uk/declaration